

«Γυναικεία ένδυση και κόσμημα στον Μυκηναϊκό κόσμο»

- Ιστορικό & Αρχαιολογικό τμήμα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (Αρχαιολογική κατεύθυνση, 2^ο έτος Δ' εξάμηνο).
- Εργασία στα πλαίσια του μαθήματος: «Το Αιγαίο και η Μεσόγειος κατά τη 2^η χιλιετία». Καθηγητής: Βλαχόπουλος Ανδρέας
 - Από τον: Μπουταικάρη Κωνσταντίνο

Μυκηναϊκός Πολιτισμός

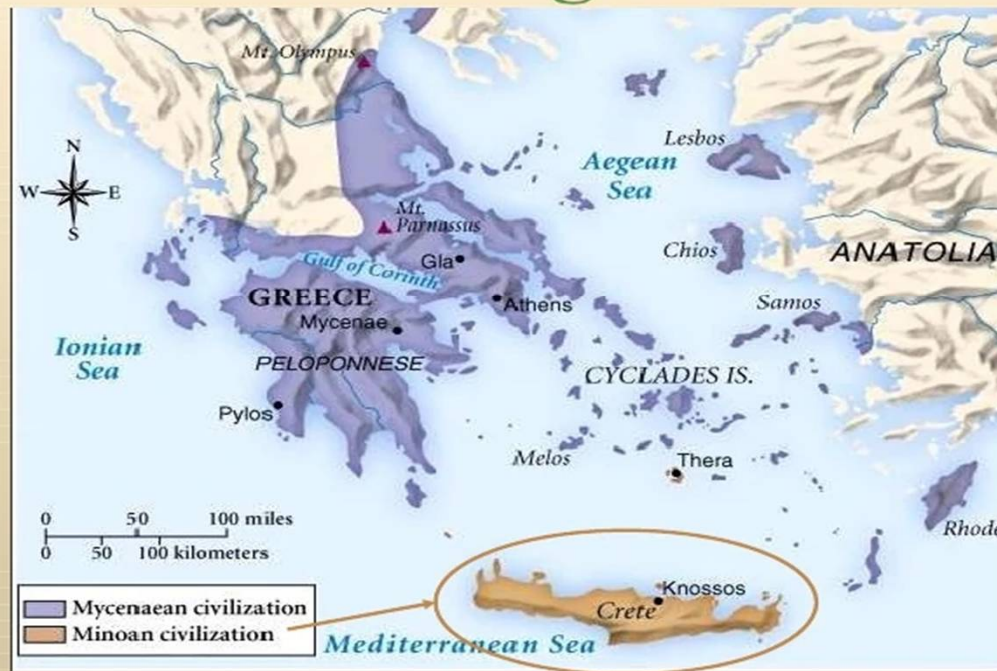
- Οι Μυκηναϊοί ήταν ελληνόφωνος λαός, με ακμάζοντα πολιτισμό, εξαιρετικά έργα τέχνης, με ανάκτορα, αστική οργάνωση και σύστημα γραφής (τη Γραμμική Β).
- Η ξεχωριστή γεωγραφική θέση τους βοήθησε ιδιαίτερα στην ανάπτυξη του πολιτισμού τους και έτσι υπήρξε μια σταδιακή εξάπλωση προς νοτιοανατολικά μέσω των θαλάσσιων δρόμων.
- Η πληθώρα των ευρημάτων αποδεικνύουν την ιδιαιτερότητα που κατείχε ο πολιτισμός αυτός και γι' αυτό το λόγο έχει απασχολήσει τους αρχαιολόγους για πολλά έτη και έχουν διεξαχθεί πολλές έρευνες με σκοπό την πλήρη εξερεύνηση των Μυκηνών και των άλλων κέντρων του.

Χρονικό πλαίσιο

- Αρχικά, το χρονικό πλαίσιο που μας απασχολεί δεν είναι συγκεκριμένο, καθώς δεν κατέχουμε και πάρα πολλές πληροφορίες για την ένδυση στην Μυκηναϊκή Ελλάδα. Σε αντίθεση με τις πληροφορίες και το πλήθος βιβλιογραφικών τίτλων που υπάρχουν για τον Μινωικό πολιτισμό.
- Παρόλα αυτά η χρονική περίοδος που μας ενδιαφέρει είναι η Ύστερη Εποχή του Χαλκού (1600-1100 π.Χ) στην κεντρική-νότια ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα.

Χάρτης Μυκηναϊκής Ελλάδας

The Aegean

Υφαντική

- Οι πληροφορίες που διαθέτουμε για την υφαντική της Μυκηναϊκής περιόδου προέρχονται από αρχαιολογικά κατάλοιπα (μεγάλος αριθμός εργαλείων υφαντικής από οικιστικά σύνολα και λίγα υπολείμματα υφασμάτων που βρέθηκαν σε μυκηναϊκούς τάφους), από εικονιστικές παραστάσεις και από τα κείμενα των ανακτορικών πινακίδων.
- Προφανώς, είναι λογικό η μυκηναϊκή υφαντική να είναι έντονα επηρεασμένη από την μινωική υφαντική. Σε σύντομο χρονικό διάστημα, όμως, η ηπειρωτική Ελλάδα σημείωσε σημαντική ανάπτυξη στον τομέα αυτόν και δημιούργησε τον δικό της χαρακτήρα συνδυάζοντας έτσι παλιές εγχώριες τεχνικές με τις μινωικές τάσεις.

Μυκήνες, Ταφικός Κύκλος Β τάφος Β Λεπτομέρεια από τεμάχια υφάσματος.

Βιομηχανία των υφαντών

- Η βιομηχανία των υφασμάτων ήταν αδιαμφισβήτητα σημαντική καθώς τα υφάσματα είχαν πολλές χρήσεις και ήταν αναπόσπαστο κομμάτι στην καθημερινότητα των Μικηναίων (π.χ. για την ένδυση των ζωντανών και των νεκρών, για την κατασκευή πανιών και γενικά για την εξάρτηση των πλοίων κ.ά.).
- Στη διαδικασία αυτή έχουμε τις κατασκευάστριες, τις κλώστριες, τις φινιρίστριες, τους βαφείς, τους κναφείς που έκαναν την νεροτριβή και γυναίκες που ασχολούνταν με την κουρά των προβάτων.

Διακόσμηση των υφαντών

- Η διακόσμηση των μυκηναϊκών υφαντών σε γενικά πλαίσια ήταν πολύ απλή. Στις ταιχογραφίες που έχουμε από τις ανασκαφές, παρατηρούμε σε συχνό μοτίβο τη διακόσμηση των υφασμάτων με επίρραπτες υφαντές τρέσες.
- Έχουμε μια ιδιαίτερα χαρακτηριστική κατηγορία υφαντών διακοσμημένη με σικτά σχέδια, στα οποία φαίνονται να υπάρχουν απλά επαναλαμβανόμενα μοτίβα: στιγμές, άγκιστρα, ρόδακες και σιγμοειδή.
- Επιπλέον μια άλλη διαφορετική και ιδιαίτερη τεχνική ήταν η κατασκευή υφασμάτων με θηλιές, τα οποία ονομάζονταν φλακιστά.

Η«Μυκηναία». Ταχογραφία από την περιοχή του
Θρησκευτικού Κέντρου (1250 π.Χ.)

Γυναικεία ενδυμασία

- Αξίζει να σημειωθεί ότι η μυκηναϊκή μόδα είναι βαθιά επηρεασμένη από την μινωική που προηγήθηκε.
- Μπορούμε να διακρίνουμε μέσω των παραστάσεων από τις τοιχογραφίες και από τα σφραγιστικά δαχτυλίδια ότι το γυναικείο μυκηναϊκό ένδυμα αποτελείται κυρίως από ένα στενό περικόρμιο, το οποίο άφηνε ελεύθερο το στήθος, μία μακριά φούστα με βολάν και μία ποδιά.
- Η συγκεκριμένη ενδυμασία ήταν διακοσμημένη, στις παρυφές και τις ραφές της με χρωματιστές υφαντές ταινίες, οι οποίες φαίνεται να ήταν και πρακτικές καθώς όχι μόνο κοσμούσαν το ένδυμα αλλά ταυτόχρονα στερέωναν το ύφασμα.

Γύλος. Ταχογραφία
γυναικών από το ανάκτορο (1300-1200 π.Χ.).

Γυναικεία ενδυμασία

- Παρατηρούμε ότι στα πήλινα γυναικεία ειδώλια υπάρχουν σύγχρονες και τελείως διαφορετικές ενδυματολογικές παραδόσεις, παρά την μεγάλη επιρροή από την μινωική μόδα.
- Οι μορφές αυτές φαίνεται να είναι ντυμένες, με ένα μακρύ και ευρύχωρο χειριδωτό χιτώνα. Ο μακρύς χιτώνας θεωρείται ότι είναι μια παλιότερη παράδοση από τη Στερεά Ελλάδα, που λόγω απουσίας απεικόνισής του δεν είχε διασωθεί, μέχρι τότε, στην τέχνη.
- Οι δύο αυτές ενδυματολογικές τάσεις που φαίνεται να συναντιούνται στη Στερεά Ελλάδα, μπορεί και να δηλώνουν ότι η ένδυση με μινωικό χαρακτήρα, ήταν μια διαφοροποίηση του ενδύματος των ευγενών από αυτό του λαού ή ότι απλά υπήρχε μια αντιπροσώπευση “ειδικών” ενδυμάτων που φορούσαν μόνο σε ορισμένες περιστάσεις.

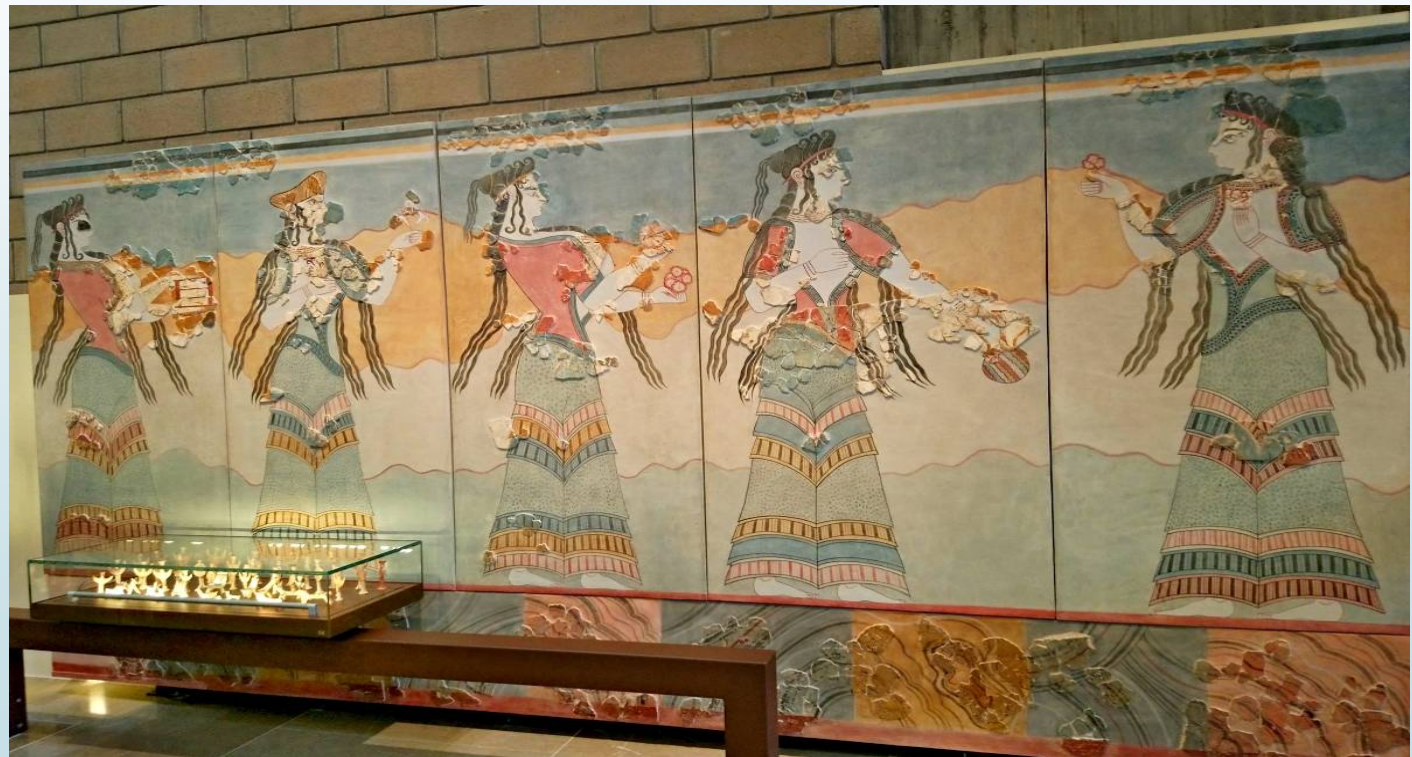
Είδωλο γυναικείας μορφής που αποδίδει θεότητα (1250-1180 π.Χ.).

Ιερατείο

- Οι ιερές τελετές και οι πομπές των Μυκηναίων είναι ένα μεγάλο κομμάτι του πολιτισμού τους και ιδιαίτερα σημαντικές για τους ίδιους. Με αυτές τις διαδικασίες τους δινόταν η ευκαιρία να λατρέψουν τις θεότητες τους.
- Μία από τις παλαιότερες και πιο γνωστές ταιχογραφίες, προέρχεται από το ανάκτορο των Θηβών (14^{ος} αιώνας π.Χ) και βλέπουμε να διαδραματίζεται μία τελετουργική πομπή, για κάποια θεότητα.
- Εικονίζονται γυναικείες μορφές με πιο εξεζητημένη εμφάνιση.

Ταχογραφία με παράσταση πομπής γυναικών από το ανάκτορο της Θήβας. Μουσείο Θήβας

Ενδυμασία των τελετών

- Παράμοια ταιχογραφία είναι και η ποιπή της Τίρυνθας (2^ο μισό του 13ου αιώνα π.Χ.). Οι δύο ταιχογραφίες ταυτίζονται καθώς και στις δύο παρατηρούμε γυναικείες μορφές να προχωρούν με παράμοιο τρόπο, δηλαδή με το στήθος έξω με γυμνά πόδια και στα χέρια τους κρατούν τα συνηθισμένα δώρα που προσέφεραν στις θεότητες τότε.
- Οι εικονιζόμενες μορφές στις ποιπές, τόσο της Θήβας όσο και της Τίρυνθας, φορούσαν όλες το ίδιο μινωικό φόρεμα με ακάλυπτα στήθη. Αυτό το ένδυμα φαίνεται να μην έχει αλλάξει διότι σημαίνει ότι ήταν μια αμφίεση που ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με τις τελετές τους.

Γυναικείες μορφές από την
τοιχογραφία της πομπής
στην Τίρυνθα

Ένδυση των θρησκευτικών τελετουργιών

- Η ένδυση των θρησκευτικών τελετουργιών είχε μινωικό χαρακτήρα καθώς φαίνεται ότι η συγκεκριμένη εμφάνιση, συμβόλιζε και τόνιζε το στοιχείο της γονιμότητας, κάτι που ήταν απαραίτητο για την ευλογία καλλιεργειών και γεννημάτων.
- Από την άλλη μεριά, έχουμε τους άνδρες ιερείς οι οποίοι φαίνεται να φορούσαν ένα χαρακτηριστικό ιερατικό ένδυμα, έναν μακρύ χειριδωπό χιτώνα
- Παρατηρείται συχνά ότι κατά τη διαδικασία των θρησκευτικών τελετών, οι ιερείς και οι ιέρειες, φορούσαν πάνω τους δέρματα ζώων τα οποία συμβόλιζαν τη θυσία (di-pte-ra-ro-ro, τη διφθέρα, ένδυμα από δέρμα κυρίως καπαίικας-είδος γούνας).

Μυκήνες, Ταφικός Κύκλος Β, τάφος Γ. Σφραγιδόλιθος με
παράσταση γενειοφόρου ιερέα.

Κοσμηματοτεχνία

- Μεγάλη επιρροή είχαν και τα κοσμήματα στις Μυκήνες από τον μινωικό πολιτισμό.
- Στην τεχνοτροπία των κοσμημάτων των Λακκοειδών Τάφων (16^{ος} αι. π.Χ.) εμφανίζεται μεγάλη ποικιλία. Εκτός από την πολύ διαδεδομένη σφυρηλάτηση, που ονομάζεται επίσης έκτυπη ή έκκρουστη τεχνική, στη μυκηναϊκή χρυσοχαϊκή συνηθίζεται επίσης η συρματερή τεχνική (filigrane), η κοκκίδωση (granulation) και η ένθεση με πολύτιμους ή ημιπολύτιμους λίθους (inlay).

Χρυσά εκθέματα των Μυκηνών, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Κοσμήματα σε τάφους

- Πολλά κοσμήματα έχουν βρεθεί στους Λακκοειδείς τάφους των Μυκηνών (π. 1600 π.Χ.). Είναι πλούσια σε χρυσό, αλλά από καλλιτεχνική άποψη δεν είναι όλα αξιοπρόσεκτα δημιουργήματα.
- Η διαφορά της ποιότητας των κοσμημάτων σε σύγκριση με τα όπλα είναι μεγάλη και αυτό οφείλεται ίσως στο ότι τα περισσότερα κοσμήματα είχαν κατασκευαστεί αποκλειστικά για νεκρική χρήση, ενώ τα όπλα ήταν πολύτιμα αντικείμενα που βρίσκονταν στην κατοχή του νεκρού όταν ζούσε.

Διάφορα είδη κοσμημάτων

- Τα διαδήματα ανήκουν σε γυναίκες εκτός από ένα που συνοδεύει ανδρική ταφή. Είναι απλά ελάσματα που έχουν έκτυπη διακόσμηση, συνήθως σπειροειδή απλή ή συνδυασμένη με διάφορα άλλα σχέδια. Πολλαπλά διαδήματα συνδυάζονται με χρυσά τριγωνικά ελάσματα της σχηματίζουν έτσι ένα μεγάλο ακτινωτό διάδημα ενώ άλλα έχουν χρυσά λουλούδια καρφωμένο στο επάνω μέρος τους.
- Περόνες χάλκινες με χρυσή κεφαλή σε σχήμα λουλουδιού φορούσαν στο κεφάλι σε συνδυασμό με τα διαδήματα. Άλλες περόνες είχαν κεφαλή από ελεφαντόδοντο, ορεία κρύσταλλο ή ξύλο με χρυσή επικάλυψη. Υπήρχαν και απλές χάλκινες περόνες.

Διάφορα είδη κοσμημάτων

- Στη μυκηναϊκή εποχή, άνδρες και γυναίκες φορούσαν βραχιόλια (ψέλια) και περιβραχιόνια. Τα βραχιόλια, τα περιβραχιόνια και τα περισφύρια υποδηλώνουν ότι το πρόσωπο που τα φορά έχει υψηλή θέση στην κοινωνική ή θρησκευτική ιεραρχία (τα περισφύρια συνηθίζονταν στην Κρήτη και όχι τόσο στην ηπειρωτική Ελλάδα).
- Τα περιδέραια τα φορούσαν στην μυκηναϊκή εποχή τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες, γι' αυτό και συνοδεύουν τις ταφές και των δύο φύλων. Αποτελούνται από χρυσές ψήφους (χάντρες) σε ποικιλία σχημάτων, από πολύτιμους και ημιπολύτιμους λίθους, καθώς και από κεχριμπάρι. Ορισμένα περιδέραια τα φορούσαν σε σχήμα ημισελήνου επάνω στο στήθος, όπως στην Αίγυπτο και σε άλλες πολλές περιοχές της βόρειας Ευρώπης.

Περιδέραιο από χρυσό και
αχάτη. (1400-1300 π.Χ.).

Χρυσό διάδημα από τον τάφο III
του Ταφικού Κύκλου Α των
Μυκηνών, 16ος αιώνας π.Χ

Περιδέραιο με ψήφους (χάντρες) από έκτυπα ελάσματα χρυσού που εικονίζουν αντίνωτους ιέρακες

Βιβλιογραφία

- <http://www.ime.gr/chronos/02/mainland/gr/mg/technology/textiles/index.html>
- Faure P., " Ηκαθημερινή ζωή στη μυκηναϊκή εποχή". Αθήνα (1991): Παπαδήμα (Σελ. 105-106).
- <http://www.ime.gr/chronos/02/mainland/gr/mg/society/dresses/index1.html>
- <https://www.worldhistory.org/trans/el/2-1723/>
- Βασιλικού Ντ., " Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός", Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, Αθήνα (1995). (Σελ. 159-165, 363-364).
- <http://www.ime.gr/chronos/02/mainland/gr/mg/religion/priests/index.html>